

alleen is dat niet af te leiden. De kwestie waar het op aan komt, is, of de rentabiliteit hersteld kan worden. M.a.w. of de verstoorde verhouding van betaalde en onbetaalde arbeid voor de kapitalisten verbeterd kan worden; of de uitbuitingsgraad van de arbeid nog voldoende verhoogd kan worden. Is dat nog mogelijk, dan herstelt het kapitalisme zich en zet een nieuwe periode van bedrijvigheid in, waarbij de werkloosheid geleidelijk afneemt. Dit punt moet dus nader in het oog gevat worden.

b. De duur van de crisis.

De huidige crisis wordt niet alleen gekenmerkt door groote omvang, maar ook door ongeëvenaard lange duur. Ook dit wordt veelal als een aanwijzing gezien, dat het kapitalisme z'n "eindcrisis" doormaakt. Maar uit de langdurigheid is niet af te leiden, dat die toestand ten slotte niet overwonnen kan worden. Het is daarom vruchtbaarder te onderzoeken, w a a r d o o r deze crisis langer duurt dan haar voorgangers. We moeten dus nagaan, in hoeverre de gewone middelen van herstel nog hun werkzaamheid hebben. Het herstel der rentabiliteit gaat langs de weg van:

1. Kapitaalvernietiging.
2. Concentratie der kapitalen met daarmee gepaard gaande centralisatie van het bedrijfsleven.
3. Rationalisatie.
4. Verlaging van het levenspeil van de loonarbeiders.

Al deze werkingen te zamen brengen een nieuwe verhouding tusschen de betaalde en onbetaalde arbeid tot stand, m.a.w. een nieuwe winstbasis.

DE VERLAGING VAN HET LEVENSPLEIL, die vroeger een belangrijke rol speelde bij het vormen der nieuwe winstbasis, heeft door het voortschrijden der machinale productie een groot deel van haar "genezende" werking ingeboet.

Het arbeidsloon maakt een steeds geringer deel der productiekosten uit, zoodat een loonsverlaging van bijvoorbeeld 10 % praktisch geen effect meer sorteert. Om de rentabiliteit langs deze weg te herstellen, zouden de loonen zeker tot de helft terugggebracht moeten worden, wat voor de groote massa tot de onmogelijkheden behoort. De ontwikkeling van de machinale productie, de vervanging der menschelijke arbeidskracht door machines, heeft daardoor deze uitweg uit de crisis aanmerkelijk bemoeilijkt. Het toenemen van de machinale productie, of, economisch uitgedrukt, de groei van het vaste kapitaal, dat in de productiemiddelen steekt, is daarom een factor, die d e d u u r van de crisis verlengt en die steeds meer zorg baart, hoe verder het kapitalisme zich technisch ontwikkelt. Daarom moeten de andere factoren, die een herstel in de hand werken met vergroote kracht in het werk gesteld worden naast de scherpste neerdrukking van het levenspeil der loonarbeiders.

DE RATIONALISATIE

zou hier een rol kunnen spelen. En ongetwijfeld oefent ze ook nu haar werking. Maar de rationalisatie heeft voor zeer vele branches nu reeds zulk een hooge graad bereikt, dat verlaging der productiekosten langs deze weg alleen mogelijk is bij enorm groote productie. En juist hiervoor is nu geen plaats, doordat alle landen hun grenzen voor concurrerende goederen sluiten, waardoor de wereldhandel zich in heel nauwe banen beweegt. Bij een productie op beperkte schaal biedt de rationalisatie daarom geen nieuwe mogelijkheden. Bovendien brengt het doorvoeren van wezenlijke rationalisatie ernstige kapitaalmoeielijkheden met zich mee. Bekend is het voorbeeld van de Fordfabrieken te Detroit, die een half jaar werden stilgezet, om de fabriek op een ander type wagen om te vormen, waartoe zeer groote kapitalen noodig zijn. Zoodoende wordt de reeds bereikte rationalisatie veelal een rem bij het doorvoeren van de nieuwe. D.w.z.: de bereikte rationalisatie is tot een factor geworden, die de d u u r van de crisis verlengt.

Bij 't in gebreke blijven van deze twee belangrijke factoren om tot verlaging der productiekosten te komen, zou dus een enorme

KAPITAALVERNIETIGING

tot stand moeten komen, om tot een "herstel" te kunnen geraken. Inderdaad vindt deze kapitaalvernietiging plaats. Vele ondernemingen hebben hun aandelenkapitaal tot op de helft, een derde of nog minder afgeschreven om 't absolute bankroet te voorkomen en zoo een nieuwe winstbasis te vinden. Maar deze kapitaalvernietiging is op geen stukken na voldoende voor 't heele bedrijfsleven. En nu zou de kapitaalvernietiging wel veel grootere vormen aannemen, als de kapitalisten het vernietigende spel der economische krachten hun vrije gang lieten gaan, zooals dit vroeger bij de "vrije handel" het geval was. Maar deze weelde kunnen de kapitalisten zich niet meer veroorlooven. In alle landen stellen de kapitaalbezitters alle pogingen in het werk, om kapitaalvernietiging te voorkomen door 't oprichten van tariefmuren. Zooals altijd in een crisis werpen de ondernemers zich met verdubbelde kracht op de export en ontketenen ze een vernietigende concurrentiestrijd op de wereldmarkt, waarbij ze elkaars markt trachten te veroveren. Liet men de vrije concurrentie haar werking oefenen, dan was in betrekkelijk korte tijd 't productieapparaat in de landen die economisch het zwakst zijn, tot oud roest geconcurrerd, d.w.z. het "nationale kapitaal" zou vernietigd zijn. Daarom richten alle landen tolmuren op, om de buitenlandsche concurrentie te weren en zoo in ieder geval de binnenlandsche markt als afzetgebied te houden, waarbij ze dan veel betere prijzen kunnen maken, dan bij de vrije concurrentie het geval zou zijn.

Maar deze tolmuren brengen natuurlijk geen oplossing van de moeielijkheden. Het zijn noodmaatregelen, om de "nationale kapitalen" in ieder geval een poosje te beschermen. De internationale specialisatie van het arbeidsproces heeft echter gemaakt, dat de bedrijven niet op de nationale, maar op de internationale goederenvoorziening gericht zijn. Voor de nationale behoeften zijn de in de verschillende branches belegde kapitalen veel te groot. Daarom verschijnen naast de tolmuren allerlei maatregelen om faillissementen te voorkomen, dat is, om de nationale kapitalen voor ondergang te behoeden. Dit gebeurt dan in de vorm van regee-

ringssteun aan bepaalde industrieën, of door het verstrekken van regeeringscredieten, die ten doel hebben groote goederenvoorraden uit de markt te houden, zoodat ze niet tegen spotprijzen verkocht hoeven te worden. Voor de betrokken kapitalisten is dat wel is waar heel aardig, maar voor een herstel uit de crisis werken deze maatregelen funest. De kapitaalvernietiging wordt geremd en daarmee wordt de d u u r van de crisis v e r l e n g d . Ze maken de crisis chronisch, inplaats van haar te overwinnen.

Toch hebben al deze maatregelen, die meestal in de vorm van een "reddingsplan", als een plan om het bedrijfsleven weer op gang te brengen, worden aangediend, een tijdelijke werking. Met de ontredde van het bedrijfsleven gaat meteen de ontredde van de staatsfinanciën voort, zoodat de steunverleening steeds moeilijker wordt en de kapitaalvernietiging ten slotte toch moet intreden. Maar de kapitalisten zullen deze toestand zeker niet lijdelijk afwachten, zoodat ze vòòr dien naar andere middelen zullen grijpen, om de eigen kapitaalvernietiging te ontgaan. Iedere "natie", op eigen kapitaalbehoud bedacht, moet daarom het kapitaal van de anderen trachten te vernietigen, zoodat een nieuwe wereldoorlog onvermijdelijk is. Daarom is het geen toeval, dat men al sprekende over

ONTWAPENING zich voortdurend zwaarder bewapent. De "natie's" k u n n e n n i e t ontwapenen, omdat het nationale bestaan inderdaad op het spel staat. Ongetwijfeld is bij groote deelen van de heerschende klassen de WIL tot ontwapening aanwezig, omdat deze oorlogsvoorbereiding ook van hen zware offers vraagt, en bovendien het overwinnen van de crisis bemoeielijkt. Maar de kapitalisten kunnen niet anders, omdat ze de gevangenen van hun eigen productiestelsel zijn.

De maatregelen om de kapitaalvernietiging te voorkomen behooren tot de belangrijkste omstandigheden, die de crisis van zoo lange duur maken. En de feitelijke oorzaken, w a a r o m men de economische krachten geen vrij spel kan laten, om zoo de kapitaalvernietiging te doen intreden, bepalen, dat deze crisis een

CHRONISCH KARAKTER heeft. De twee voornaamste oorzaken zijn: de groote kapitaalconcentratie van de tegenwoordige tijd en de ver doorgevoerde specialisatie van de maatschappelijke arbeid. Het bankroet gaan van de reuzenconcerns beteekent een "nationale ramp", omdat een dergelijk bankroet het toch reeds hopeloos ontwrichte bedrijfsleven in een ware chaos zou doen ontaarden. Niet alleen het kapitaal van enkele kapitalisten staat nu op het spel, maar het bestaan van heele industriegebieden, die door deze concerns beheerscht worden. En in andere gebieden, waar niet zulk een enorme kapitaalconcentratie heeft plaatsgevonden, zocals bijvoorbeeld in de agrarische landen, daar heeft de specialisatie heele landstrekken op de vervaardiging van één og zeer weinig producten gericht. Voor zulke gebieden beteekent de kapitaalvernietiging niet de onteigening van een hand vol bezitters, maar de absolute verhogering van heele landstrekken. Het loslaten van de steunmaatregelen zou een groot deel van de boeren absoluut onteigenen en in 't pauperisme stooten.

Dit is het groote dilemma, waarvoor de kapitalisten geplaatst zijn. Aan de ééne kant schreeuwen ze om opheffing der handelsbelemmeringen en terugkeer naar de vrije handel, omdat ze allen weten dat de voortdurende inkrimping van de wereldhandel de situatie verscherpt. En daarom beleggen ze conferentie op conferentie, om de handelsbelemmeringen uit de weg te ruimen.

Maar toch komt van al deze conferentie's niets terecht, omdat ze aan de andere kant heel goed weten, dat bij de vrije beweging der kapitalen de groote débaclé van ineensstorting in de verschillende landen eerst recht doorzet..... om niet meer overwonnen te worden! En daarom mogen de arbeidende klassen zich niet door de bourgeoisie op de weg laten dringen, om zich voor of tegen protectie, of voor of tegen vrije handel te verklaren.

Protectie beduidt het chronisch maken van de crisis met uitmondning in een nieuwe wereldoorlog.

Vrijhandel beduidt de economische ondergang van heele "natie's" met absolute verhongering der massa's.

Daarom hebben wij geen keus, maar wordt ons de doorvoering der communistische productiewijze opgedrongen; de opheffing van de rentabiliteit van kapitaal.

Wat de bezittende klassen betreft, is het dus niet toe-
vallig, dat de staat, die immers de handhaving der bestaande "orde" tot doel heeft, die daarom het privaatbezit zijner burgers te verzekeren heeft, in deze crisis veel meer in het bedrijfsleven ingrijpt dan vroeger. Want, zooals gezegd, dreigt nu niet de ondergang van enkele kapitalisten, maar van groote deelen der "natie". Daaruit is het ook te verklaren, dat bij het fout gaan der Midden-europesche banken (Danatbanken in Duitschland, Oostenrijksche Bank) de regeering het niet tot een faillissement liet komen, maar een voortzetting van het bankbedrijf verzekerde.

De mogelijkheden tot overwinnen der crisis hebben dus wel een groote verandering ondergaan! Terwijl vroeger de concentratie der kapitalen een middel was, om de crisis te overwinnen, heeft ze nu een hoogte bereikt, waarop ze een herstel onmogelijk maakt, of in ieder geval zeer bemoeilijkt. Terwijl vroeger een verdergaande specialisatie een factor in het herstel was, verleent ze nu een CHRONISCH KARAKTER aan de crisis.

De toestand, dat een kapitaalvernietiging nu de vorm van een "nationale ramp" aanneemt, heeft zeer ver strekkende gevolgen. Het beteekent een nauwere aaneensluiting van alle bezittenden om de "natie" te verdedigen en is dus de bron, waaruit de nationalistische waanzin van het fascisme wordt gevoed. 't Beteekent daarom een algemeene wedstrijd in bewapeling, om in de volgende oorlog de "nationale kapitalen" te redden, die anders niet te redden zijn. 't Beteekent de internationale groei van het fascisme, wat de korte uitdrukking is, om de "natie" in staat van verdediging te brengen tegenover de andere kapitalistengroepen en ..... tegenover de arbeidende klassen.

VI. DE BEWEGING VAN HET KAPITALISTISCH BEDRIJFSLEVEN.

a. Samenvatting.

Uit de voorafgaande beschouwingen over het ontstaan, de intensiteit en de duur van de crisis blijkt dus duidelijk, dat we z.g. "doodscrisistheorieën", die verkondigen, dat het kapitalisme op een bepaald punt in zijn ontwikkeling "vanzelf" ineen moet storten, voor onjuist houden. Er is voor het kapitalisme altijd een uitweg, al gaat die over de volkomen verarming der massa's of over millioenen lijken. De overwinning van het communisme, het vernietigen van het kapitalisme, blijft altijd gebonden aan de bewustheid der handelende massa's.

Ook de doodscrisistheorie van de Amerikaansche ingenieurs, van de "technocraten", houden we voor onjuist. De technocraten meenen, dat de moderne industrie zoo ontzaggelijk veel goederen in korte tijd kan voortbrengen, dat het niet meer tot een nieuwe conjunctuur kan komen. De verdere voortgang der rationalisatie zal de arbeiders steeds meer uit het productieproces dringen, waardoor het kapitalisme zich zelf onmogelijk maakt.

We hebben gezien, dat deze technocraten zich op dit punt vergissen. De "permanente werkloosheid", die deze technocraten waarnemen, heeft heel andere oorzaken. Niet de rationalisatie voert tot de blijvende werkloosheid, maar juist het gebrek aan voldoende rationalisatie. 't Stagneeren van de huidige crisis ontstaat juist voor een goed deel, doordat de huidige bezitsverhoudingen een groot-scheepsche rationalisatie verhinderen. 1) De rationalisatie is juist de groote factor, die het kapitalisme telkens nieuwe levensimpulsen geeft, die telkens opnieuw de bron voor nieuwe kapitaalbelegging, dat is voor nieuwe "werkgelegenheid" opent. In het kapitalisme gaat het slechts om de hoeveelheid winsten, die door de massa's voortgebracht kunnen worden, dat is:

HET GAAT OM DE VERHOUDING VAN DE BETAALDE TOT DE
ONBETAALDE ARBEID.

Naar onze opvatting liggen de moeilijkheden van het kapitalisme dus niet in de eerste plaats op het terrein van de enorme productiviteit van de arbeid in verband met de "afzetmoeielijkheden" of de z.g. "onderconsumptie" van de massa's. De moeilijkheden zitten in het verzet der bezittende klassen tegen de noodzakelijke STRUCTUURVERANDERINGEN van het bedrijfsleven, die voor een nieuwe winstbasis noodig zijn. Want deze structuurveranderingen beteekenen niet anders dan:

EEN NIEUWE VERDEELING VAN DE VOORT TE BRENGEN WINSTEN
ONDER DE BEZITTENDE KLASSEN.

In "normale" tijden kwam de nieuwe structuur voor een goed deel door groote kapitaalvernietiging tot stand. Ze voltrok zich onder de wetten der vrije concurrentie. Maar nu de specialisatie van de maatschappelijke arbeid de bezitters tot

1) Zie hiervoor blz. 29 tot 32 over "de duur der crisis".

groote, georganiseerde groepen vereenigd heeft, verzetten ze zich met alle middelen tegen de nieuwe structuur door tariefmuren en dergelijke en ontstaat de tendenz, zich in een "autarkie" van het dreigende buitenland af te sluiten. En anderzijds moeten de industrieën, die er op gericht zijn in de wereldbehoefte te voorzien, trachten de vijandelijke tariefmuren te breken. Zoodoende slaat de economische strijd der kapitalen nu veel gemakkelijker in een strijd der "natie's" om, dan vroeger het geval was. En dit oorlogsgevaar wordt niet in het minste verhinderd door Volkenbonden, Economische Conferentie's of Non-Agressiepacten, omdat geen enkele "natie" er aan kan denken, zijn beleegde kapitalen te offeren.

Wat zal de naaste ontwikkeling brengen? Tot op heden, October 1933, zijn nog geen teekenen te zien, die op een overwinnen van de crisis duiden. Wel stonden het heele jaar de kranten en tijdschriften vol met getallen, waaruit bleek, dat het bedrijfsleven niet onaanzienlijk opbloede en de werkloosheid afnam. Maar in werkelijkheid beduidde deze "opbloei" geen herstel, doch was het slechts een begeleidingsverschijnsel van de voortschrijdende ineenstorting. Verschillende landen, waaronder Amerika het voornaamste is, moesten tot een depreciatie van het geld overgaan, wat zocals bekend, een stijging der goederenprijzen en een kunstmatige tijdelijke opbloei tot gevolg heeft. Een belangrijke factor daarbij is, dat ieder die wat geld heeft, zich dit door de valuta-depreciatie ziet ontvallen, zoodat men probeert, dit geld in goederen om te zetten. Het is een vlucht in de "Sachwerte". Op het eerste gezicht lijkt dat een "opbloei", vooral doordat deze vlucht in de goederen en het vooruitzicht op valutawinst de prijzen meer doet stijgen dan de valuta daalt, maar in werkelijkheid is het de aanloop tot nog grootere débacle.

Ondanks de verbetering van het bedrijfsleven, die in het aflopende jaar viel waar te nemen, vreet de crisis dus dieper in het maatschappelijk leven. Internationaal vertoont zich dat in een verscherping der tegenstellingen tusschen de natie's, nationaal in de toenemende moeielijkheid, om de begrotingen in evenwicht te brengen. De verpletterende last van de staatsschulden begint daarbij een beslissende rol te spelen, nu alleen aan het parasitaire leenkapitaal ongeveer de helft der staatsinkomsten afgegeven moet worden. De bron, waaruit de staat een goed deel van z'n inkomsten trekt, het **BEDRIJFSLEVEN**; brengt steeds minder op, zoodat de staat steeds grootere bedragen in de vorm van directe en indirecte belastingen uit de massa's moet persen. Maar deze heffingen ten bate van het parasitaire kapitaal hebben een zeer noodlottige werking. Want wel worden de massa's uitgeplunderd en daalt hun levenspeil, **MAAR DEZE DALING VERBETERT DE RENTABILITEIT VAN HET PRODUCTIEKAPITAAL NIET.**

DE TOESTAND VAN DE MASSA'S VERSLECHTERT, ZONDER DAT
DIT EEN ELEMENT IS VOOR HET OVERWINNEN DER CRISIS.

Zwarte nacht is daarom de toekomst der massa's. De miljoenen werklozen verpauperiseeren. De "gelukkigen", die nog werk hebben, hebben in hun kleiner aantal de vijfvoudige last te torsen van:

- 1e de maatschappelijk gemiddelde winst, zooals deze door de wereldbeweging der kapitalen wordt bepaald.
- 2e de enorme lasten der staatsschulden en militaire voorbereiding voor de volgende wereldoorlog.
- 3e de steun aan de verschillende bedreigde kapitaalgroepen.
- 4e het onderhoud van het militaire politie-apparaat, om de uitgehongerde massa's in bedwang te houden.
- 5e de millioenen steun voor de werkloozen.

Al deze kosten moesten vroeger ook door de loonarbeiders opgebracht worden, zoodat het in principe niet anders is dan vroeger. Maar omdat de lasten groeien en het aantal werkenden veel geringer is dan vroeger, verandert de last in een verplettering. De kwantiteit slaat om in de kwaliteit. Ook de werkenden gaan verhongeren. En te midden van de hoogstuitgebouwde techniek te midden van de enorme productiekrachten, die in staat zijn, alle menschen van ruim voldoende goederen te voorzien, schreeuwen de massa's om brood, kleeding en onderdak..... en worden de oogsten met petroleum begoten, om ze te vernietigen.

Dat is het kapitalisme. Dat is de productie op de grondslag van de rentabiliteit van kapitaal. Dat zijn de wetten der warenproductie. Niemand is aan deze krankzinnigheid "schuldig". Het is een waanzin, die niemand "wil" en die zich nochtans met de kracht van een natuurwet doorzet.

b. Perspectief.

Zwarte nacht is de toekomst der massa's. Krampachtig houden ze vast aan de samenwerking van Kapitaal en Arbeid, die hen ten slotte steeds dieper in de afgrond stort. Er is iets aandoenlijks in dat voortdurend hopelooze pogen, het telkens weer van voren af aan beginnen, wanneer deze samenwerking tot nieuwe verlaging van het levenspeil heeft gevoerd. En wanneer het dan tot de hongerende millioenen doordringt, dat de samenwerking langs de weg van het parlement tot telkens nieuwe nederlagen voert, dat deze vorm van samenwerking tusschen de klassen in de praktijk de absolute dictatuur van de bezittende klassen beteekent, dan geven ze niet de samenwerking op, zooals men logischerwijze zou verwachten, maar dan probeeren ze het kapitaal tot een werkelijke samenwerking te dwingen; ze probeeren de samenwerking op een nieuwe grondslag, in een nieuwe vorm te brengen. Dan groeit het fascistische nationaal-socialisme. Het zijn in het bijzonder de middenklassen van intellectueelen en kleine bezittenden (waarbij de boeren), die hierbij de leiding trachten te nemen. Vastgeklemd tusschen de twee groote machten van groot-bourgeoisie en proletariaat, kunnen ze alleen hun heil in de samenwerking der klassen zoeken. De groot-bourgeoisie bedreigt hen met ondergang door enorme werkloosheid in de intellectueele beroepen en de vernietiging van het kleine kapitaal in de concurrentiestrijd. Het proletariaat bedreigt hen in een proletarische revolutie, waar groote en kleine bezitters onteigend worden

en de intellectueelen verantwoording moeten afleggen aan hen, die ze vreeger beheerschten. De strijd om de samenwerking der klassen moet daarom door deze middenklassen op leven en dood gevoerd worden. En daarbij slepen ze voorloopig nog millioenen onbewuste arbeiders mee.

Maar wat baat dit alles? Heeft deze gedwongen samenwerking eenig perspectief van verwerkelijking? Neen! De sluwe groot-bourgeoisie zal deze beweging steunen, voor zoover ze de frase gebruiken kan, maar laat zich ten slotte niet de wet stellen door deze middenklassen. Niet omdat ze dat niet wil, maar omdat het niet kan. De rentabiliteit van het kapitaal is de maatstaf, waaraan ze haar "wil" tot samenwerking meet. Duitschland en Amerika leveren in dat opzicht leerzame voorbeelden. De duitsche nationaal-socialisten, die een verlaging van de rentevoet en de nationalisatie van de grond op hun program hadden, die de warenhuizen en coöperatie's wilden opheffen, die de banken en industrie-concerns onder toezicht van "economische commissarissen" wilden zetten, zijn over de heele linie van het economisch front door de groot-bourgeoisie teruggeslagen. Na 3 maanden moesten alle "economische commissarissen" teruggeroepen worden, omdat het bedrijfsleven alleen "onder vakkundige leiding" kan functioneeren. De warenhuizen, de coöperatie's, die nauw met het bankkapitaal verbonden zijn, bleven voortbestaan. (Het Tietz-concern werd zelfs met 15 millioen gesteund toen het dreigde bankroet te gaan) Over de verlaging van de rentevoet mag niet meer gesproken worden, omdat dit de kapitaalmarkt (en daarmee het bedrijfsleven) ongunstig beïnvloedt. En de nationalisatie van de grond is geworden tot een vriendelijk verzoek aan de groot-grondbezitters, om hun goederen in het belang van de nationale opbouw voor kolonisatie beschikbaar te stellen. De middenklassen zijn in hun strevingen over de heele linie verslagen; ze zijn in hun samenwerking van Kapitaal en Arbeid tot de gevangenen van het groot-kapitaal geworden. Wat overblijft, is de verlaging van het levenspeil voor de breede massa's, zooals dit voor het behoud der kapitalen noodzakelijk is.

Amerika vertoont hetzelfde beeld, al gebeurt het daar onder andere vormen. De strijd tusschen de verschillende kapitaal-groepen vertoonde zich daar in de "strijd om de dollar". Voorloopig heeft het bankkapitaal het verloren tegenover het vereenigde industrie-, handels- en boerenkapitaal: de dollar heeft een derde van zijn goudwaarde ingeboet. Van de samenwerking der klassen, zooals deze door Roosevelt in de "codes" is uitgedrukt, komt niets terecht. Ze stuitten trouwens op heftig verzet van het industrie-kapitaal, welk verzet alleen gebroken werd door een nieuwe val van de dollar.

De fascistische golf, die over de wereld komt rollen, brengt daarom toch geen uitkomst. 't Resultaat is ten slotte niet de samenwerking der klassen, die men "wil", maar de heftigste klassenstrijd, die men juist wilde voorkomen.

Toch moeten we daaruit niet afleiden, dat de gang naar de communistische productiewijze onvermijdelijk is. Het wil alleen zeggen, dat het kapitalisme OP DE HUIDIGE GRONDSLAG niet uit de impasse komt. Maar als door heftige klassebotsingen de remmen, die een groote kapitaalvernietiging tegenhouden, wegvallen, dan is het herstel van het kapitalisme in nieuwe vorm zeer goed mogelijk. Want de kwestie waar het op aan komt, is, dat het belegde

kapitaal tegenwoordig veel te groot is, om door de massa's bevrucht te kunnen worden. m.a.w.: de massa's kunnen zooveel winsten niet voortbrengen. Het kapitalisme zou verder kunnen werken, als enorme kapitalen werden vernietigd, bijvoorbeeld, als de staats-schulden werden geannuleerd en de grondrente werd opgeheven. Dat wil dus zeggen, als groote deelen van de bezittende klassen onteigend zouden worden. Dergelijke maatregelen zien er zeer "revolutionair" en "bolsjewistisch" uit en nochtans zouden het slechts maatregelen zijn, om de loonarbeiders opnieuw in het uitbuitingsproces te kunnen opnemen.

Praktisch kunnen de bezittende klassen aan zulke radicale hervormingen niet denken, omdat ze moeielijk zichzelf de hals af kunnen snijden. 't Gaat voor hen juist om het b e h o u d e n van hun recht op de winsten. Maar ondanks dat blijven zulke "hervormingen" nog een veiligheidsklep voor de bezittende klassen, voor als de nood werkelijk aan de man komt. In de periode van heftige klassenstrijd, die we zonder eenige twijfel tegemoet gaan, zal het punt komen, waar de massa's de macht der bezittenden ernstig bedreigen. Als uiterste concessie zal de bourgeoisie dan bepaalde deelen van haar klasse ten offer brengen, zooals een kapitein een deel van de lading over boord zet, wanneer het schip reddeloos verloren dreigt te gaan. DE VORM, waaronder dit zich voltrekt zal voor de massa's zeer misleidend zijn; het zal waarschijnlijk de vorm aannemen van een z.g. "dictatuur van het proletariaat". De sluwe, westersche bourgeoisie trekt zich dan op haar laatste bolwerk terug; ze wordt zelf ook "revolutionair" en stelt zich "in dienst van het arbeidende volk". Zoo gebeurde het in Rusland en Duitschland in 1918. Voor Nederland herinneren we aan het feit, dat Mr. Zimmerman, destijds burgemeester van Rotterdam, in 1918 zijn diensten aanbood voor het geval dat er een arbeiders-regeering tot stand kwam. De bedoeling van deze "revolutionaire bourgeoisie" is, te redden wat te redden is, dat is zich op het bolwerk van het staatskapitalisme terugtrekken, om de uitbuiting (want daar gaat het om) te behouden. De oude arbeidersbeweging van sociaal-democratie en vakbeweging, alsmede de Communistische Partijen als filialen van Moskou spelen de bourgeoisie in dit opzicht volkomen in de kaart. In dit opzicht staat de arbeidende klassen nog een ontzettende nederlaag te wachten.

Voor revolutionaire arbeiders is het van belang, NU reeds op deze mogelijke ontwikkeling het oog te richten. Het staatskapitalisme dient principieel van de hand gewezen te worden. De propaganda dient gericht op het communistisch bedrijfsleven, dat werkt zonder kapitaal en op de behoeften der menschen gericht is. De overgang van het kapitalistisch naar het communistisch bedrijfsleven kan niet anders beteekenen, dan dat het beheer en de leiding van het maatschappelijk stofwisselingsproces in de handen der arbeiders ligt, die het maatschappelijk leven door hun Faden van Arbeiders naar hun behoeften richten. Ze kunnen dat alleen door de bewegingswetten van de rentabiliteit van kapitaal op te heffen en nieuwe bewegingswetten voor het bedrijfsleven door te voeren, waarbij het maatschappelijk gemiddelde arbeidsuur de centrale as voor productie en consumptie wordt. (Men zie hiertoe: "Grondbeginselen der communistische Productie en Distributie",
Uitg. der Groepen Intern. Comm.)

Op de staatskapitalistische strekkingen in de huidige ontwikkeling moeten we bedacht zijn en het moet duidelijk zijn, dat hier voor het kapitalisme nog uitwegen liggen. Deze crisis is dus volstrekt geen "doodscrisis". Alleen de arbeiders kunnen er een doodscrisis van maken, door iedere uitweg af te snijden, d.w.z. het communistisch bedrijfsleven te grondvesten. Daarom is voor alles klare propaganda noodig. Klare propaganda omtrent het wezen van de kapitalistische en van de communistische productie. Dit moeten de hoeksteen zijn, waarop de ontwikkeling van het proletarisch zelfbewustzijn moet rusten.

.....